

Venezia e Creta: *Atti del Convegno internazionale di studi, Iraklion-Chanià, 30 settembre - 5 ottobre 1997* (Venezia, 1998.) 637 str.

Tijekom prošlih stoljeća Mletačka Republika i Kreta imale su intenzivne povijesne veze. Od IV. križarske vojne i mletačkog zauzimanja Krete (1204. god.) do Kandijskog rata i turskog osvajanja (1669.) trajalo je u neprekinutom kontinuitetu četiri i pol stoljeća sastavnicama bogato prožimanje i razmjena utjecaja grada na lagunama i grčkog otoka Krete.

Međunarodni znanstveni skup pod nazivom "Mleci i Kreta", održan je u glavnim kretskim gradovima Iráklionu (Candia, Chandaka, Chandax, Heraklion) i Khaníji (Canea, Cania, Chania) u organizaciji središnje mletačke znanstvene ustanove Istituto Veneto di Scienze, Lettere ed Arti, a u povodu 200-te godišnjice pada Mletačke Republike i 500-te obljetnice osnutka grčke zajednice u Mlecima. Na osnovi svestranih istraživačkih prinosa proučavatelja iz brojnih zemalja skup je imao za cilj ukazati na duboku prožetost mletačko-kretskih odnosa tijekom prošlih stoljeća. Zbornik radova objavljen je godinu dana poslije održavanja skupa (uredio Gherardo Ortalli) i vrijedan je prinos proučavanju mletačke prekojadranske povijesti, ali i grčko-talijanskih kulturnih veza u prošlosti.

Zbornik otvaraju uvodne riječi predsjednika Organizacijskog odbora Bruna Zanettina (V) i ravnatelja Istituto Ellenico di Studi Bizantini e post Bizantini u Veneciji Nikolaosa Panayotakisa (1.-8.), u kojima se naglašava uzajamnost mletačko—kretskih povijesnih i kulturnih prožimanja tijekom prošlih vjekova.

Prvi prilog u Zborniku uradak je Gherarda Ortallia (*Venezia e Creta. Fortune e contraccolpi di una conquista*, 9.-31.). Autor se bavi najstarijim razdobljem mletačko-kretskih veza te ukazuje na pozitivne (trgovačko-prometna i vojno-strateška važnost posjedovanja Krete) i negativne (financijsko opterećenje, uzdržavanje upravnih struktura i vojnih posada, neprijateljstvo domaćeg stanovništva i sl.) strane mletačkog zaposjedanja Krete 1204. godine. U radu *La conquista veneziana di Creta e la prima organizzazione militare dell'isola* (33.-42.) Giorgio Ravegnani iznosi kronološki pregled mletačkog osvajanja Krete tijekom IV. križarskog rata (uloga Bonifacija iz Monferrata i njegova predaja Krete Mlečanima te teškoće u uspostavi vojne vlasti na otoku). Vrsna proučavateljica središnje mletačke pismohrane Maria Francesca Tiepolo ukazuje na glavne arhivske fondove (Duca di Candia, Notai di Candia) koji se odnose na doba mletačke uprave na Kreti, a pohranjeni su u Državnom arhivu u Mlecima (*Le fonti documentarie di Candia nell'Archivio di Stato di Venezia*, 43.-71.).

Gospodarski napredak Krete zasnovan na posredničkoj trgovačko-prometnoj ulozi između Istoka i Zapada tema je rada Davida Jacobya (*Creta e Venezia nel contesto economico del Mediterraneo orientale sino alla metà del Quattrocento*, 73.-106.), a mletačko-kretski društveni odnosi s obzirom na ustanove vlasti i sustav mletačke uprave na Kreti središnji su predmet istraživanja Alfreda Viggiana (*Tra Venezia e Creta. Conflittualità giudiziarie, identità sociali e memorie familiari nello Stato da mar del Quattrocento*, 107.-149.). U radu *Morire per Creta* (151.-173.) Gino Benzoni naglašava mletačke strateške interese na Kreti i njezinu sveukupnu važnost za vanjsku politiku i gospodarstvo Serenissime, ističući konkretne mletačke žrtve (u ratovima) za očuvanje tog iznimno dragocjenog prekomorskog posjeda. Kretsko gospodarstvo početkom XIII. st., preduvjeti za njegov uspješan razvitak i zamah u vrijeme mletačkog vrhovništva, tema su rada Nicolasa Oikonomidesa (*Il livello economico di Creta negli*

anni intorno al 1204, 175.-181.), a Ugo Tucci prilogom *Il commercio del vino nell'economia cretese, 183.-206.*) bavi se mletačkim poticajnim mjerama za unapređenje proizvodnje i izvoza kretskeg vina (malvazija) diljem zapadnoeuropskih tržišta.

Kretska brodogradnja, njezini galijuni i marcilijane, kao i njihova uloga u kontekstu mletačke ratne i pomorsko-trgovačke politike tema su istraživanja *Massima Costantinia (I galeoni di Candia nella congiuntura marittima veneziana cinque-seicentesca, 207.-231.)*. "Vladaoci i oni kojima se vlada", venetokracija i izdvajanje sloja gospodarski moćnih i društvenim statusom istaknutijih obitelji, kao i njihova uključenost u sustav mletačke uprave nad otokom, središnje su istraživačko pitanje u radu Nicolasa E. Karapidakisa (*I rapporti fra "governanti e governati" nella Creta veneziana: una questione che può essere riaperta, 233.-244.*). Prometna uloga Krete u kontekstu sredozemnih plovidbenih pravaca te utjecaji mletačke vlasti na onodobnu kretsku trgovinu i pomorstvo tema su rada Benjamina Arbela (*Riflessioni sul ruolo di Creta nel commercio mediterraneo del Quinquecento, 245.-259.*).

Odras mletačke uprave na urbanu strukturu Krete i njezinih gradova, gradnja zdanja javne namjene (gradska vijećnica, loža, cisterne, fontane, vojničke četvrti, skladišta žita, dućani) i njihova temeljna arhitektonska obilježja predmet su proučavanja Donatelle Calabi (*Città e insediamenti pubblici. XVI-XVII secolo, 261.-281.*). Podroban pregled kretskih utvrda, kako onih nasljedjenih iz predmletačkog doba, tako i onih građanih poglavito poradi obrane od turskih napada, iznosi Ioanna Steriotou (*Le fortezze del Regno di Candia. L'organizzazione, i progetti, la costruzione, 283.-302.*). Autorica ističe fortifikacije gradova Sitia, Retimo, Iráklion, Canea i dr. kao iznimno vrijedne primjere onodobnog obrambenog graditeljstva. Urbani ustroj utvrđenih kretskih gradova (primjeri utvrda Sitia, Belvedere, Bonifacio, Selino, Gerapetra, Suda, Spinalonga, Grabusa i dr.), preobrazbe graditeljskog naslijeđa kroz stoljeća (od bizantskog preko mletačkog do turskog graditeljskog utjecaja) tema su istraživanja u radu Spiridona Alessandra Curunia (*Candia: L'edilizia civile all'intero dei luoghi fortificati veneziani, 303.-335.*). Luke i pristaništa otoka Krete od XII. do XV. stoljeća, njihova tehnička obilježja, promjene i pregradnje tijekom mletačke uprave te njihova važnost za plovidbeni put između Jadrana, Jonskog i Egejskog mora, istražuje Ruth Gertwagen u prilogu *L'isola di Creta e i suoi porti (dalla fine del XII secolo alla fine del XV secolo, 337.-374.)*. Veliki kartografski pothvati mletačkih inženjera na Kreti u XVII. stoljeću te njihovi uradci (Angelo degli Oddi, Francesco Basilicata, Vincenzo Coronelli i brojni drugi) tema su istraživanja Helene Porfyriou (*La cartografia veneziana dell'isola di Creta, 375.-413.*). Kretski arsenal i njegova važnost za vojno-pomorsku politiku i strateške interese Republike na njezinim prekomorskim stečevinama (usporedba s arsenalima u Dalmaciji) tema su pomne i brojnim statističko-tabelarnim pregledima popraćene raščlambe Franca Rossia (*Rifornimenti marittimi agli arsenali veneziani del Levante, 415.-442.*).

Posljednja velika tematska cjelina Zbornika odnosi se na umjetničke (književne, likovne) oblike prožimanja kretske i mletačke kulture. U prilogu *Cultura e letteratura greca nella Creta veneziana (443.-458.)* Manoussos Manousskas raščlanjuje djela kretskih pisaca (Giovanni Picatoris, Antonio Achelis, Marino Zane Bounialis, Giorgio Chortatis i dr.), poglavito izdvajajući prinose Vincenza Cornara, glavnog predstavnika neogrčke književnosti. Ikone nastale na mletačkoj Kreti u XV. i XVI. st., njihova temeljna ikonografska obilježja, umjetnički i estetski dosezi i vrijednosti, utjecaji mletačke renesanse i Zapada, darovatelji i mecene kretskih slikarskih radova, tema su rada *La pittura di icone a Creta veneziana (secoli XV e XVI): questioni di mecenatismo, icono-*

grafia e preferenze estetiche, koji potpisuje Maria Constantoudaki-Kitromilides (459.-507.). Kulturni identitet Krete u prvom stoljeću mletačke vladavine, njegov izražaj kroz bizantske kulturne zasade (jezik, umjetnost) razmatra Dimitrios Tsougarakis u prilogu *La tradizione culturale bizantina nel primo periodo della dominazione veneziana a Creta. Alcune osservazioni in merito alla questione dell'identità culturale* (509.-522.). Kretska umjetnička prinosi mletačkoj kulturnoj baštini predmet su istraživanja Ennia Concine (*Venezia e l'icona*, 523.-542.) koji razmatra neke oblike prisutnosti grčkoga kulturnoga kruga u gradu na lagunama (kapela Madonna della Pace i istoimena ikona u bazilici SS. Giovanni e Paolo; popis članova istoimene grčke bratovštine u XVIII. st.). Posljednji rad u Zborniku potpisuje Alberto Rizzi, vrstan povjesničar umjetnosti i najbolji poznavatelj raširenosti kamenih lavova Sv. Marka diljem mletačkih prekojadranskih stečevina. U radu *In hoc signo vinces: I leoni di San Marco a Creta* (543.-582.) donosi dragocjen kataloški pregled kamenih znakova zaštitnika Republike diljem kretskih gradova (kratak opis, smještaj, mjere, datacija i sl.). Zbornik zaključuje završna riječ (*Conclusione*, 582.-593.) Alberta Tenentia, u kojoj se iznosi kratak pregled svih održanih izlaganja znanstvenog skupa te još jednom naglašava temeljni cilj skupa: predstaviti međuodnos, suživot i prožimanje Mletaka i Krete tijekom prošlosti.

Na kraju Zbornika nalaze se sažeci svih priloga na talijanskom, engleskom i grčkom jeziku (595.-618.), kazala osobnih imena i zemljopisnih pojmova (619.-637.) te popis svih autora objavljenih priloga.

Na kraju možemo zaključiti da su višestoljetna državno-politička, ali i gospodarska i kulturna povezanost i Mletačke Republike i Krete problematika i istraživačko pitanje koji zaslužuju izradbu ovako bogatog i interdisciplinarno zamišljenog Zbornika. Hrvatskom čitatelju, dobro upoznatom s bogatstvom tema koje nudi problematika hrvatsko-mletačkih povijesnih i kulturnih veza, ovdje se nužno nameće pitanje o potrebi izradbe jednog metodološki i sadržajno sličnog zbornika u kojem bi, prinosima istraživača s obje strane jadranskih obala, bila cjelovito, sustavno i objektivno istražena temeljna istraživačka pitanja koja se tiču prebogato suživota talijanskog i hrvatskog naroda kroz protekle vjekove.

Lovorka Čoralić

Mednarodna znanstvena konferenca "Čast: identiteta in dvoumnost neformalnega kodeksa"

(Sredozemlje, 12. - 20. stol.) Koper, 11. - 13. november 1999.

U organizaciji Znanstveno-raziskovalnog središča Republike Slovenije u Kopru, Zgodovinskog društva za južno Primorsko - Koper, Pokrajinskog muzeja Koper, Dipartimento di Studi Storici dell'Università di Venezia i Dipartimento di Scienze Giuridiche dell'Università degli Studi di Udine tradicionalno se održava međunarodni znanstveni simpozij na kojem sudjeluju povjesničari različitih znanstvenih interesa, a koji obuhvaća razdoblje od antike do XX. stoljeća. Skup je zamišljen kao regionalni, a teme su vezane uz područje Mediterana ili srednje Europe.

Ove godine tema simpozija bila je pojam časti na području Sredozemlja od XII. do XX. stoljeća. Na skupu su izlaganja održali povjesničari koji se u svojim istraživanjima